

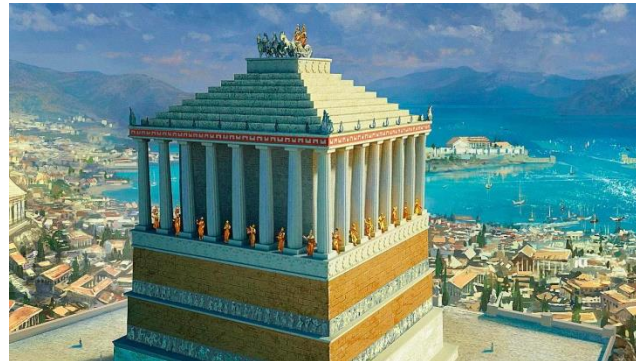
Türkiye’de Ormancılık Politikaları 1

Doç. Dr. Cihan Erdönmez

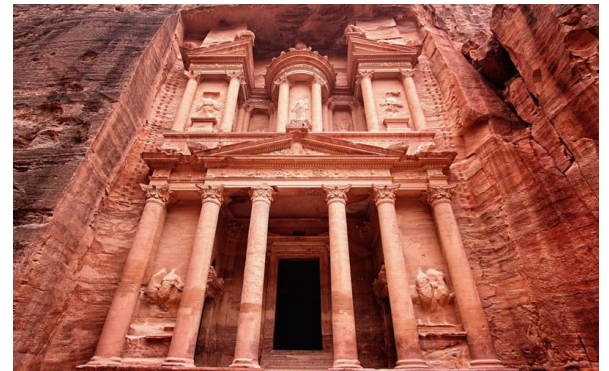
9
Mayıs
15.00-16.00

Eşsiz bir ekosistemler birliği olan Kuzey Ormanları’nın hareketlerini, güzelliklerini, canlarını, hikayesini ve savunmasını youtube kanalımız www.youtube.com/user/kuzeyormanlari adresinden canlı izleyebilirsiniz.

Twitter: @forestercihan C. Erdönmez
Instagram: @babaveogul

Twitter: @forestercihan C. Erdönmez
Instagram: @babaveogul

Ülkeler kendi hatıralarını arkalarında bıraktıkları işlenmiş taş miktarıyla sürdürmek gibi delice bir hırsa kapılmışlar. Davranışlarımızı düzelterip terbiye etmek için benzer zahmetlere katlansalardı ne olurdu?

Henry David Thoreau

Birçok kişi Batı'daki ve Doęu'daki anıtları merak eder, onları kimin yaptığını bilmek ister. Bense o günlerde bu anıtları kimin inşa etmediğini, böylesi ehemmiyetsiz işlere kimin tenezzül etmediğini bilmek istiyorum.

Henry David Thoreau

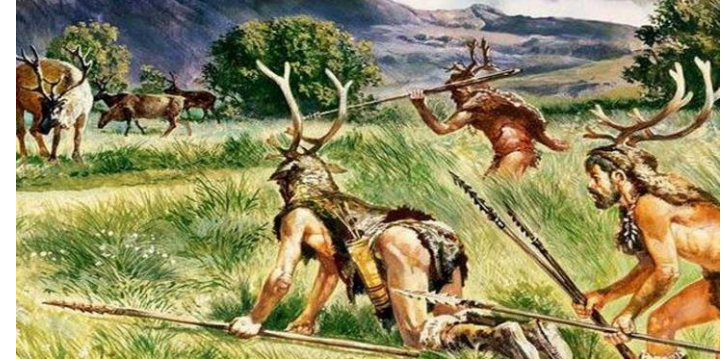

Orman deyince okumazlar ki...

1986 yılında Cumhuriyet'teki yazısına böyle bir başlık atmıştı büyük hukuk bilimcimiz **Hıfzı Veldet Velidedeoğlu** ve ardından da şöyle bir açıklama yapmıştı: "*Evet, **orman** sözcüğünü veya başlığını görünce çoğu aydınımız o yazıyı okumaz. Ormanı kendi ilgi alanı dışında sayar. Ben onları, Fransızların 'gourmet' dediği damak zevkine düşkün kişilere benzetirim: Karidesli, levrekli, bonfileli sofralara alışmışlardır. Kuru fasulyeli tabak geldi mi, burun kıvrırırlar. Onların karides, levrek veya bonfileli sofrası, düşün, felsefe, ekonomi, politika yazılarıdır. Sadece böyle ince ve karmaşık konulardan zevk alırlar. Orman konusu ise **kuru fasulyedir** çoğu için.*"

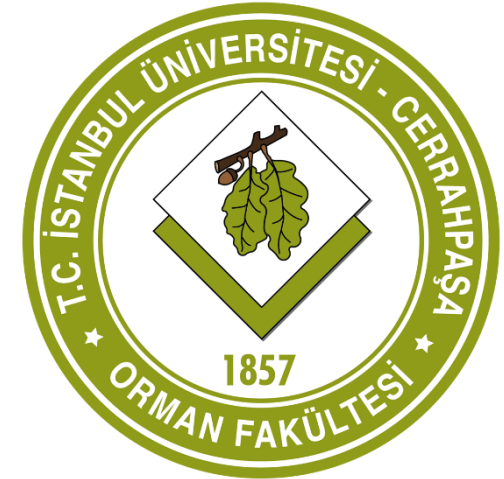
Ormancılık politikasının tarihsel gelişimi

- Ormancılık politikası orman kaynakları ile orman kaynaklarına yönelik talepler arasında **denge** kurmaya çalışır.
- Bu nedenle, her ikisi arasında bir dengesizlik olmadığı dönemlerde, yani ormanların bol ve taleplerin de az olduğu dönemlerde ormancılık politikası şekillenmemiş, **toplum ormanlardan istediği şekilde yararlanmıştır**.
- Ormancılık politikasının şekillenmeye başlaması kaynaklarla talepler arasındaki **dengenin kaynaklar aleyhine bozulmasıyla ilişkilidir**. Dengenin bozulması ormanları koruma, kullanımları kısıtlama ve düzenleme, ormanları genişletme arayışını ortaya çıkarmıştır.
- Türkiye’de bu durum ancak **19. yüzyılın ortalarına** kadar uzanmakta, istisnai koruma önlemleri bir kenara bırakılırsa daha gerilere girmemektedir.

Osmanlı İmparatorluğu dönemi

- Osmanlı İmparatorluğu'nun son zamanlarına kadar ormanlarla ilgili ciddi bir çalışma yapılmamıştır.
- Devlet **sarayın, ordunun ve donanmanın ihtiyaçlarını karşılamak üzere bazı ormanları koruma altında tutmuş**, bunun dışındaki ormanların çok büyük bir bölümü **cibali mubahadan** sayılarak herkes tarafından serbestçe yararlanılan kaynaklar olarak görülmüştür.
- Devlet yalnızca ormanlardan elde edilen ürünlerden **rüsum (vergi)** almıştır.
- İmparatorluğun askeri ve ekonomik açılardan gerilemesi gelir artırma arayışlarını hızlandırmış, ormanlardan elde edilen gelirlerin artırılması için **1839 yılında Ticaret Bakanlığına bağlı olarak ilk Orman Müdürlüğü** kurulmuştur.
- Bu dönemde atılan bir başka adım da Fransa'dan getirilen ormancı uzmanların önderliğinde **1857 yılında kurulan Orman Mektebidir.**

Orman Nizamnamesi (1870)

Ormanlar ve ormancılığa ilişkin tarihimizdeki ilk yasal düzenleme Orman Nizamnamesi'dir.

- Ormanlar **mülkiyet** olarak dört gruba ayrılmıştır:
 - Devlete ait ormanlar
 - Vakıflara (Evkafa) ait ormanlar
 - Kasaba ve köylere ait ormanlar
 - Kişilere ait ormanlar
- Cibali mubahadan sayılan ormanlar **devlet ormanı** statüsüne alınmıştır.
- Devlet ormanlarından izinsiz yararlanmak **yasaklanmış**, yasaklanan eylemlerle ilgili **cezai** düzenlemeler yapılmıştır.
- Ormandan kesilecek ağaçların orman memurları tarafından **işaretlenmesi** koşulu getirilmiş; bu amaçla kullanılan çekiçlerin taklidi ve işaretlerin tahrip edilmesi ile ilgili cezai düzenlemeler yapılmıştır.
- Devlet ormanlarından kasaba ve köyler halkının kişisel gereksinimleri ve pazar satışları için **parasız olarak yararlanmasına** izin verilmiştir.
- Devlet ormanlarının **taahhüt ya da imtiyaz yoluyla işletilmesi**, satışların dikili ağaç olarak yapılması benimsenmiştir. Yani ormanların korunmasını devlet üstlenmiş ancak işletilmesi kişiler ve şirketlere bırakılmıştır. Bu döneme **Başiboş İltizam (Kayırma) Ormancılığı** Dönemi de denilmektedir.
- Orman Nizamnamesi ormanların iyileştirilmesi ve ağaçlandırmalar yoluyla varlığının artırılmasına ilişkin düzenleme yapmamıştır.

İmparatorluğun son yılları

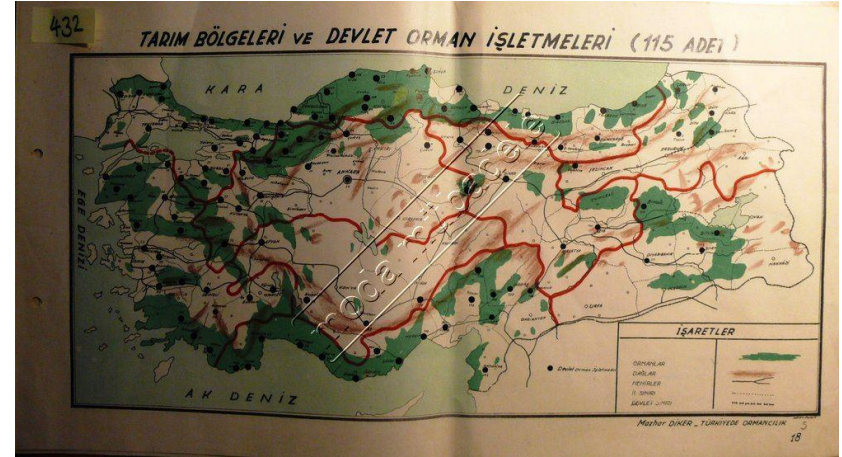
- İkinci Meşrutiyet'in ilanını (1908) takip eden dönemde Almanya ile ilişkiler yakınlaştığından ülkeye Alman ve Avusturyalı ormancı uzmanlar gelmeye başlamıştır.
- Bu uzmanların etkisiyle **1917 yılında Ormanların Usulü İdarei Fenniyeleri** (Ormanların Bilimsel Yöntemlerle Yönetilmesi) Kanunu çıkarılmıştır.
- Bu kanun devlet ormanlarının **işletme planlarına** göre yönetilmesi zorunluluğunu getirmiştir.
- Ancak önce 1. Dünya Savaşı ve ardından da Kurtuluş Savaşı koşulları bu kanunun uygulanmasını olanaksız kılmıştır.

Cumhuriyet dönemi

- 1920 yılında **39 sayılı Baltalık Kanunu** çıkarılarak orman köylülerine hane başına ikişer hektar baltalık verilmesi öngörülmüştür.
- 1924 yılında çıkarılan **484 sayılı Devlet Ormanlarından Köylülerin İntifa (Yararlanma) Hakkı Kanunu** Baltalık Kanunu'nu yürürlükten kaldırmıştır.
- Yine 1924 yılında çıkarılan **504 sayılı Türkiye'de Mevcut Bilumum Ormanların Fenni Usulü İdare ve İşletilmesi Hakkında Kanun** da 1917 yılında çıkarılan kanunun yürürlükten kaldırmış ve bütün ormanların **amenajman planlarına** göre işletilmesi zorunluluğunu getirmiştir.
- Tarihimizdeki ilk **korunan alan** tanımını 504 sayılı kanun yapmış ve **toprak ve su koruma** açısından önem taşıyan ormanların «**Muhafaza Ormanı**» olarak ayrılması ve buralarda ağaç kesiminin yasaklanmasını öngörmüştür.
- Cumhuriyet'in ilk yıllarında özel teşebbüsü destekleyen bir kalkınma arayışı egemen olsa da hem özel sektördeki yetersiz sermaye birikimi hem de 1929 küresel ekonomik krizi **devletçi** bir ekonomik kalkınma politikasının yerleşmesine yol açmıştır.
- **1937 yılında çıkarılan ve ülkemizde Bilimsel ve Teknik Ormancılığın miladı sayılan 3116 sayılı Orman Kanunu bu dönemde yasalaşmıştır.**

3116 Sayılı Orman Kanunu

- Ormancılıkta **devlet işletmeciliği** benimsenmiş, başıboş iltizam ormancılığı dönemi son bulmuştur.
- Devletten başkasına ait ormanlar üzerinde **devletin gözetim ve denetimine** ilişkin düzenlemeler yapmıştır.
- **Ağaçlandırmalar** yoluyla orman varlığının artırılmasını amaçlamıştır.
- Devlet ormanlarından orman köylülerinin **parasız yararlanma haklarını sona erdirmiş** ve böylelikle ormanlardan bedelsiz yararlanma dönemi don bulmuştur.

4785 Sayılı Kanun

- 1945 yılında çıkarılan 4785 sayılı kanun bütün ormanları devlet mülkiyetine almış; devlet ormanı dışındaki orman mülkiyet türleri hemen hemen son bulmuştur.

Çok partili dönem

- Çok partili dönemin başlamasıyla (1946) birlikte ormanlar **politik çekişmelerin** konusu olmaya başlamıştır.
- 3116 sayılı yasa ile ormanlardan parasız yararlanmanın kaldırılması ve 4785 sayılı yasa ile bütün ormanların devletleştirilmesi, ormanların korunmasına ilişkin alınan sıkı önlemler halkta **ormanlar ve ormancılığa karşı olumsuz bir algı** oluşmasına yol açmış ve genellikle politikacılar da bu algı üzerinden hareket etmeyi tercih etmiş; bilimsel gerçekleri göz ardı etmişlerdir.
- 1950 yılında çıkarılan 5653 sayılı yasa **orman sınırlarını daraltan** bir düzenleme yapmıştır. Bu düzenlemeyle muhafaza niteliği taşımayan ve devamlı orman hasılatı vermeyen makilikler orman tanımının dışına çıkarılmıştır.
- Yine 1950 yılında çıkarılan 5658 sayılı yasayla, 4785 sayılı yasa ile **devletleştirilen ormanların eski sahiplerine geri verilmesi** sağlanmıştır.
- 1956 yılında 3116 sayılı yasayı yürürlükten kaldıran **6831 sayılı Orman Yasası** yürürlüğe girmiştir. Genel olarak 3116 sayılı yasa ile benzer nitelikler taşıyan 6831 sayılı yasa ülkemizde ilk kez **Milli Park** kavramını kullanmış ve 1958 yılında bu yasaya dayanarak Türkiye'nin ilk milli parkı olan Yozgat Çamlığı Milli Parkı ilan edilmiştir. 6831 sayılı Orman Yasası günümüze kadar 50'ye yakın değişiklik geçirmiştir ve halen yürürlüktedir.

1961 Anayasası

- 1961 Anayasası ormanlar ve ormancılıkla doğrudan ilişkili hüküm içeren ilk anayasadır.
- 1961 Anayasası'nın 131. maddesi;
 - Devlet ormanlarının devletçe yönetilip işletileceğini,
 - Devlet ormanlarının mülkiyeti, yönetimi ve işletilmesinin özel kişilere devrolunamayacağını,
 - Ormanlara zarar verecek hiçbir eyleme müsaade edilemeyeceğini,
 - Yanan ormanların yerine yeni orman yetiştirileceğini, bu yerlerde başka çeşit tarım ve hayvancılık yapılamayacağını,
 - Orman suçları için genel af çıkarılamayacağını,
 - Ormanların tahribine yol açacak hiçbir siyasi propaganda yapılamayacağını

hükme bağlamıştır.

1961 Anayasası'nda değişiklik

- 1961 Anayasası'nın 131. maddesi 1970 yılında 1255 sayılı yasa ile değiştirilmiştir. Bu değişiklikle Anayasa'ya řu hüküm eklenmiştir:

“Anayasa'nın yürürlüğe girdiği tarihten önce bilim ve fen bakımından orman niteliğini tam olarak kaybetmiş olan tarla, bağ, meyvalık, zeytinlik gibi çeşitli tarım alanlarında veya hayvancılıkta kullanılmasında yarar bulunan topraklarla şehir, kasaba ve köy yapılarının toplu olarak bulunduğu yerler dışında orman sınırlarında hiçbir daraltma yapılamaz.”

- Bu hüküm günümüzde **2b** olarak adlandırılan uygulamaların anayasal dayanağını oluşturmıştır.
- Anayasa'daki bu değişikliğe paralel olarak 1973 yılında 6831 sayılı Orman Kanunu'nun **1744 sayılı yasa** ile değiştirilmiş ve 2b uygulaması Türk ormancılığına bu tarihte girmiştir.

Orman Bakanlığının kurulması

- Tarım ve Orman Bakanlığı bünyesinde bulunan Orman Genel Müdürlüğü şeklinde yapılmış olan ormancılık örgütü **1969 yılında ilk kez Orman Bakanlığı** adıyla bağımsız bir bakanlık şeklinde yapılmış ve bu bakanlığa bağlı dört farklı genel müdürlük kurulmuştur: Bunlar;
 - Orman Genel Müdürlüğü
 - Ağaçlandırma Genel Müdürlüğü
 - Milli Parklar ve Av-Yaban Hayatı Genel Müdürlüğü
 - Orman ve Köy İlişkileri Genel Müdürlüğü

Piyasa ekonomisi dönemi

- 1980 yılında gerçekleşen askeri darbe ve sonrasında 1982 Anayasası'nın yürürlüğe girmesi ve 1983 yılında yapılan seçimlerle yeniden parlamenter sisteme dönülmesi Türkiye'de **karma ekonomik sistemden piyasa ekonomisi (serbest piyasa ekonomisi) sistemine** geçişin de eşiği sayılır. Günümüze kadar gelen bu dönemde ulusal ormancılık politikaları açısından pek çok değişiklik yaşanmış ve yaşanmaya devam etmektedir. Budönemi birkaç başlık altında karakterize etmek gerekirse;
 - Orman alanlarını daraltıcı yönde düzenlemeler,
 - Sık sık yapılan yasal değişiklikler,
 - Sık sık yapılan örgüt yapısı değişiklikleri,
 - Orman alanlarında ormancılık dışı yararlanmaların yaygınlaşması,
 - Devlet orman işletmeciliği ilkesinin zarar görmeye başlaması,
 - Ormanların yaşamsal bir kaynaktan çok ekonomik bir değer olarak görülmeye başlanmasınınön plana çıktığı görülmektedir.